

BIRÓ MÁTÉ

„Muzsikaszóból nem lehet megélni”

Móricz Zsigmond *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című drámájának feldolgozása
(Egy középiskolai irodalomóra terve)

Tanári bevezetés: A *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című Móricz-mű először regényformában látott napvilágot 1916-ban. Drámaátiratát elsőként a Nemzeti Színház Kamaraszínháza mutatta be 1923-ban. Móricz legtöbbet játszott darabja lett, sikeres, minden korban tömegeket vonzó, amelyből 1935-ben és 1978-ban filmet is forgattak.

1. feladat: Fogalmazzunk meg olyan kulcsszavakat, amelyek segítségével felidézhető a mű cselekménye!

Lehetséges válaszszavak: „úri mulatozás”, „muzsikaszó”, „dzsentrí”, „polgár”, „pazarlás”, „takarékoskodás”, „cigányzene”, „férfi-női szerepek”, „nemek párharc”, „emancipáció”, „szöktetés” stb.

A történet megírásához az író első felesége és annak nagynénjei szolgáltak modellül. A cselekmény pedig egy valós mulatozás – Kós Károlynál, a híres építésznél tett 1914-es farsangi bál – emléke ihlette. Az esemény ugyan Erdélyben, a legkeményebb hidegben zajlott, a házigazda mégis ragaszkodott ahhoz, hogy Móricz Zsigmond is jelen legyen. Ezért a következő meghívót¹ küldte neki (is):

„Nagyságos Móricz Zsigmond úrnak, író, Budapest. IX., Üllői út 95. sz.

»Minden dolognak rendelt ideje legyen, a sírásnak és a nevetésnek.« (Préd. K. 3, 4) »Szolgáljatok az Úrnak vigassággal; jertek ő elébe örömmel.« (Zsolt. K. 100, 2) Alulírott rendezőbizottság 1914. februárius hó 1-én a sztánai áll. Iskola termeiben Protestáns bált rendez, melyre kívül címzett urat és kedves családját tisztelettel meghívja. Kezdeteste 8 órakor. Belépődíj személyenként 2 kor. Családjegy 3 személyre 5 korona. A tiszta jövedelmet a Bánffyhunyadi Református Egyházmegyei Otthon alapja javára fordítjuk. Muzsikál a váralmási Ötvös Berci bandája. Vendégeink ellátásáról és kocsikról gondos-

kodunk. Elnök: Kós Károly építész (...) Cigányvajda: Balázs Balázs.”

2. feladat: Írjatok a cselekményt indító Balázs-napi mulatsághoz vendégdívató szöveget (helyszínnel, időtartammal, várható programmal, fellépőkkel stb. kapcsolatban)! Törekedjete arra, hogy a meghívó nyelvezete megfeleljen a korabeli nyelvhasználatnak!

3. A feladat: Mit vagy kit fejez ki a mű címe: *Nem élhetek muzsikaszó nélkül*?

Lehetséges válaszok: egy konkrét magatartást fogalmaz meg (Balázsét), amely a mű központi konfliktusát is adja. De utalhat arra is, hogy a zene univerzális, emberi jelenség.

3. B feladat: Ti adnátok-e esetleg más, a darab lényegét jobban kifejező címet?

3. C feladat: Mire való a muzsika az ember életében? Hogyan lehet, hogy valamennyi kultúrában előforduló, univerzális jelenség?

Lehetséges válaszszavak: a zene szórakoztat(hat); megnyugtat(hat); reményt, lendületet, erőt ad(hat), levezetheti félelmünket-agresszióinkat; segíthet kifejezni önmagunkat (vagy a közösségünket, lásd például: nemzeti himnuszok), tükrözheti érzelmi világunkat; viselkedési mintákat ad(hat); közeget-közösséget teremtet(het) (pl. amikor másokkal együtt énekelünk, táncolunk stb.); emlékeket idéz(het) fel; segíti a tanulást, gondolkodást stb.

3. D feladat: Szedjük össze, hogyan nyilatkoznak a főbb szereplők a zenéről (mit jelent számukra az aktuális helyzetben), mennyiben fejezi ki az ő személyiségüket! Ha a szövegben nem találunk rá utalást, próbáljuk meg a cselekmény alapján megfogalmazni!

A zene mellett:

„*Nem élhetek muzsikaszó nélkül*” – Balázs: sírva vigadó, pazarló dzsentrí, szenvedélyekkel teli, nem tűri, ha a felesége ellentmond neki, nem akar megalkodni, büszke férfi stb.

„*Jaj, de érdekes farsang van az idén!*” – Biri: fiatal, még gyerekként kezelik, cserfes, néha szemtelenkedik, a muzsikában csak a szórakozást, a bolondozást látja. Gyermeki áhítattal tekint Balázásra.

A zene ellen:

„*Avval, hogy még mindig itt muzsikáltat magának! Ahelyett hogy gazda volna a házában! És utá-*

¹ http://www.kronika.ro/szempont/sirva_vigadas_politika_adoma

„*nanézne a gazdaságnak!*” – Pólíka: nagyon dolgoz, hűséges felesége Balázsnak. Mégsem tipikus feleség: büszke, ellent mer mondani férjének. Takarékoskodó; ő igyekszik összefogni, amit az ura elherdálna.

„*Jaj, ez a muzsika megöl.*” – Zsani: Balázs ellentéte, takarékos, szigorú, bölcs asszony, állandóan résen van. Az író nagyon pontos leírást ad róla a második felvonás első jelenete elején.

„*Muzsikaszóból nem lehet megélni!*” – Pepi néni: szorgalmas, dolgoz, néha titokban „kijátssza” Zsani nénit, nem tud haragudni Balázusra.

„*Mert én ezt a muzsikát nem bírom tovább. Menjenek, béküljenek ki, hogy ebbe a faluba csend legyen!*” – Lajos bácsi: személyét sokáig homály fedi (szándékos késleltetés), Balázshoz hasonlóan ő is büszke férfi. Végül szerepe lesz a béke megteremtésében (levélírás).

4. feladat: Hogyan épül fel a darab szerkezetileg? Milyen főbb események, ellentétek határozzák meg az egyes felvonásokat?

Lehetséges válaszok: négy felvonásra tagolódik:

1. FELVONÁS: A Balázs-napi féktelen mulatság bemutatása, Balázs és Pólíka kapcsolatának legfőbb

ellentéte: a férj mulatozik, a feleség takarékoskodik. Végül Pólíka elszökik.

2. FELVONÁS: A Semsey-kúria és lakóinak bemutatása: befogadják Pólíkat, próbálják jobb belátásra téríteni, de pártfogásukba is veszik, amikor az elbeszéli az eseményeket. Balázs nem alázkodik meg, hanem ultimátumot ad. Régi és új, férfi és női nemi szerepek.

3. FELVONÁS: Pepi néni segíti Balázst, kioktatja Pólíkat, őt pedig Zsani néni. Lajos bácsi és Zsani néni ellentéte. Pólíka otthon asszonynak, itt kislánynak érzi magát. Balázs „megszökteti” őt. A Kisvicsákne okozta bonyodalom (is) arra sarkallja, hogy urával azonnal hazatérjen.

4. FELVONÁS: Otthon – megoldás. Balázs: „Megélünk mi muzsikaszó nélkül”.

5. feladat: A móríci életmű fontosabb darabjainak ismeretében említsünk olyan motívumokat, amelyek szerzőjükre jellemzőek, és ebben a darabban is fellelhetők!

Lehetséges válaszok: dzsentrí-polgári ellentét (például: *Úri muri, Rokonok*); férfi-nő ellentétek (például: *Rokonok, Sárarany*); az enivaló mint örömforrás (például: *Tragédia*).

Táncosnő tamburinnal